MARTIRIUL CATOLICILOR DIN BULGARIA ÎN TIMPUL SOCIALISMULUI

Rezistenţa dificilă

Mons. Stefano MONOLOV
Sofia, Bulgaria

Au existat odată martiri creştini ucişi din ură pentru credinţă. Au existat odată şi mai există încă, chiar dacă nu au fost niciodată atât de mulţi ca în ultimele decenii; printre marile adevăruri trecute sub tăcere în cărţi, mass-media, reviste este şi cel relativ la persecuţia creştinilor în secolul al XX-lea.

Toţi cunosc persecuţiile suferite de Biserică în primele trei secole ale erei creştine, însă puţini ştiu despre atâtea milioane de martiri creştini ucişi de către regimurile totalitariste doar în secolul al XX-lea.

La douăzeci de ani de la căderea Zidului Berlinului, există cifre importante, însă date uitării, sau poate chiar niciodată cunoscute, decât doar de către specialişti.

Cea mai mare şi mai sângeroasă persecuţie împotriva creştinismului a fost cauzată de comunism, ale cărui rădăcini teoretice trebuie căutate fie în dogmele ateiste şi materialiste ale revoluţionarilor francezi, fie în învăţătura lui Karl Marx, centrată pe construcţia violentă a *dictaturii proletariatului*[1].

Acest model totalitar era legat de o filozofie a istoriei în mod fundamental materialistă şi ateistă: istoria trebuie înţeleasă ca un proces de avansare care trece prin fazele religioasă şi liberală pentru a se ajunge la societatea absolută şi definitivă, în care religia, ca o rămăşiţă a trecutului, trebuie să fie depăşită, iar funcţionarea condiţiilor materiale să poată garanta fericirea tuturor. Toate acestea ascund un dogmatism intolerant: spiritul este produsul materiei; morala este produsul circumstanţelor şi trebuie să fie definită şi practicată conform scopurilor societăţii; tot ceea ce contribuie la favorizarea instaurării stării finale fericite este moral; nu mai există valori independente de scopurile progresului, la un moment dat totul poate fi permis şi chiar necesar, poate fi moral conform noului sens al termenului. Şi omul poate deveni un instrument; nu contează individul, ci doar viitorul devine divinitatea teribilă care dispune asupra tuturor şi asupra a toate[2].

Prima experimentare a proiectului marxist a avut loc în Rusia, în 1917, fiind opera lui Vladimir Ilici Lenin. Ideea sa fundamentală se raporta la

---

[1] Cf. MERLO V., „Le persecuzioni del comunismo sovietico e del nazismo”, în *Martiri cristiani del XX secolo*, I.

[2] Cf. RATZINGER J., *Europa. I suoi fondamenti oggi e domani*, San Paolo, Roma 2005, 24.

principiul marxist conform căruia *religia este opiul poporului*; victoria proletariatului cerea, întâi de toate, suprimarea oricărei idei religioase.

Ocazia propice pentru a dezlănţui deschis persecuţia s-a ivit în anii 1921-1922, când Lenin a trecut la confiscarea tuturor bunurilor care aparţineau oricărei confesiuni religioase. Bisericile şi capelele catolice au fost reduse la două. Preoţii au fost internaţi în lagăre de concentrare, în care au murit şi zeci de milioane de oameni vinovaţi doar pentru că nu au renunţat la credinţa creştină sau pentru că nu împărtăşeau ideologia colectivistă şi ateistă a comunismului.

Ideologia antireligioasă proprie revoluţiei comuniste a dus nu doar la confiscarea bunurilor bisericeşti şi la exterminarea episcopilor şi a preoţilor, ci şi la răspândirea ateismului în popor. Este dificil de a stabili cu precizie care a fost numărul martirilor creştini sub Lenin.

După moartea lui Lenin, puterea a fost preluată de către Stalin, în timpul căruia propaganda antireligioasă şi masacrul oamenilor au crescut ca intensitate şi ca număr.

Crimele stalinismului au fost descoperite omenirii de către Nikita Hruşciov în 1956: victimele lui Stalin depăşeau cifra de 20 de milioane. Şi totuşi, Hruşciov a fost acela care a dezlănţuit cea mai violentă persecuţie împotriva religiei, lovită de numeroase legi *ad-hoc*. S-au înmulţit publicaţiile antireligioase, iar puţinele biserici rămase au fost transformate.

Vorbesc despre situaţia din Uniunea Sovietică, deoarece comunismul sovietic nu s-a limitat doar la persecutarea creştinilor din patria sa, ci a răspândit ura antireligioasă în toate statele supuse imperiului Moscovei, devenind model al persecuţiei. Pornind din Lituania, trecând apoi în România, Cehoslovacia, Ungaria, Bulgaria, Germania de Est, Albania, Iugoslavia – în toate aceste ţări, comuniştii, o dată ce au pus mâna pe putere, au persecutat sistematic Bisericile, în special pe cea Catolică: toate bisericile, şcolile şi spitalele catolice au fost confiscate; ordinile religioase au fost scoase în afara legii; mulţi creştini, în special preoţi, au fost arestaţi, torturaţi până la moarte, dispărând fără urmă[3].

În Bulgaria – care în acel timp a fost o ţară foarte apropiată de Uniunea Sovietică din motive istorice, având nevoie să conteze pe ajutorul rusesc pentru a-i alunga pe turci –, încă din septembrie 1944, la o zi după sosirea Armatei Roşii, a fost format un guvern influenţat de sovietici. Din 9 milioane de locuitori, catolicii erau doar 700 de mii. Însă prezenţa catolică era vivace, în special, în domeniul social: 18 şcoli, două spitale şi şase orfelinate. Sfântul Scaun era reprezentat de o delegaţie apostolică, al cărei titular, în acea perioadă, a fost Angelo Giuseppe Roncalli, viitorul Ioan al XXIII-lea.

---

[3] Cf. Merlo V., *Le persecuzioni del comunismo sovietico e del nazismo*.

Începând cu anul 1948, Partidul Comunist i-a luat în vizor pe creştini. Ortodocşii şi protestanţii au fost primele victime. Apoi, la rândul lor, au fost persecutaţi şi catolicii, chiar dacă au fost deja discriminanţi de către regimul comunist începând cu anul 1944. Persecuţia evidentă a început în 1948 cu expulzarea preoţilor şi călugărilor străini, închiderea seminariilor şi a tuturor instituţiilor caritative şi educative. Au urmat o serie de procese şi condamnări arbitrare.

Înainte de a începe să persecute minoritatea catolică – o minoritate care, totodată, este considerată inamicul numărul unu al comunismului, pentru că reprezenta Vaticanul şi pe papa –, regimul comunist bulgar şi partidul său încep să-i persecute pe alţi creştini, ortodocşi şi protestanţi, care au fost primele victime.

Un raport al Partidului Comunist, găsit în arhivele acestuia, analizează situaţia şi activitatea clerului ortodox şi catolic la începutul anului 1948. Raportul notează că Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare este *o vizuină de forţe reacţionare*. Activitatea preoţilor din parohiile ortodoxe, reuniunile şi intenţiile lor au fost urmărite şi analizate. Vor fi repede *puşi la zid*. În septembrie acelaşi an, Ştefan, exarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare, a fost exilat. Preoţii catolici şi pastorii protestanţi sunt supravegheaţi în acelaşi mod, fiind redactate diverse rapoarte în vederea viitoarelor procese.

Pe 16 februarie 1949 este adoptată o lege a cultelor modelată după modelul român şi după cel sovietic. Această lege are drept consecinţă cenzura totală a exercitării cultului: controlul tuturor cultelor, interdicţia de a publica, de a învăţa, de a deschide spitale, orfelinate, confiscarea bunurilor. Imediat după intrarea în vigoare a acestei legi, se deschide procesul a 15 pastori protestanţi, dintre care patru sunt condamnaţi la închisoare pe viaţă.

Dacă guvernul comunist bulgar, aşteptând să-şi consolideze propria putere, a fost prudent faţă de Biserica Catolică şi Vatican, în 1949 situaţia s-a schimbat, persecuţia fiind demarată printr-o violentă campanie de presă. După adoptarea legii cultelor, delegaţia apostolică a Sfântului Scaun a fost închisă, iar relaţiile diplomatice cu Vaticanul au fost rupte. Ministrul bulgar al Afacerilor Externe declara: *„Vaticanul nu-şi ascunde scopurile. El este un duşman implacabil al Uniunii Sovietice, al democraţiilor populare şi al comunismului"*. Un ziar al Partidului Comunist îl califica pe Papa Pius al XII-lea *„mercenarul vatican al Wall Street, obscurantist, şacal muribund"*. Articolele presei comuniste erau ilustrate cu cele mai mârşave caricaturi. Toate bunurile Bisericii au fost confiscate, arestările preoţilor şi condamnările lor înmulţindu-se pe viitor[4].

În anul 1948, la Roma se afla episcopul de Nicopole, Eugen Bossilkov. Aici a fost sfătuit de unii confraţi şi prieteni să nu se întoarcă în patrie.

---

[4] Cf. GALLAY P., *Il martirio di tre assunzionisti bulgari*, Bayard Service Édition, 2002.

Însă el a răspuns cu hotărâre: *„Trebuie să fiu cu turma mea. Ceea ce suferă preoţii şi credincioşii mei trebuie să sufăr şi eu. Mă întorc în Bulgaria, dar merg în întâmpinarea morţii”*. Mai apoi, la ultima întâlnire cu nepotul său în închisoarea din Sofia, pe 6 octombrie 1952, îşi va confirma propria decizie: *„Simt că Domnul mi-a dat harul martiriului şi accept moartea. Mă simt îmbrăcat cu harul lui Dumnezeu. Sunt gata să mor. Şi mor cu bucurie pentru credinţă. Spuneţi tuturor că am rămas fidel Bisericii şi papei”*[5].

Într-o scrisoare adresată superiorului general în noiembrie 1949, părintele Kamen Vičev are presentimentul unui viitor teribil: *„Cortina de fier devine tot mai impenetrabilă. Cu siguranţă, pregătesc actele pentru procesele parohilor catolici care, la momentul oportun, vor avea aceeaşi soartă ca şi pastorii protestanţi”*.

În iunie 1952, părintele Pavel Džidžov, comentând într-o scrisoare arestările şi condamnările diverşilor preoţi, scrie:

> Suntem îndureraţi de a nu putea şti nimic de şase luni despre părintele Iosafat. Într-o săptămână vor fi trei procese ale preoţilor catolici. Primul a trecut deja: a fost condamnat la moarte un preot de rit latin. Mâine va fi rândul unui preot secular de rit slav din Sofia; poimâine al unui capucin; şi cu siguranţă nu vor fi ultimele. Fie voia Domnului! Aşteptăm rândul nostru.

Printre preoţii arestaţi în decembrie 1951 este şi părintele Iosafat Šiškov. Pe 4 iulie 1952, la 4 dimineaţa, membrii poliţiei secrete au verificat seminarul din Plovdiv şi i-au arestat pe preoţii Kamen Vičev şi Pavel Džidžov.

Apoi, pe 16 iulie a fost arestat episcopul de Nicopole, Mons. Eugen Bossilkov, pe care guvernul comunist ar fi dorit să-l facă un instrument al propagandei şi al opoziţiei faţă de Roma. Regimul dorea să-l pună în fruntea unei Biserici naţionale bulgare. I-au oferit tot ce dorea: automobile, vilă, bani, libertate şi unele comodităţi cerute[6].

După propaganda agresivă şi numeroasele arestări de preoţi şi laici, era timpul pentru un proces-spectacol. Actul de acuzare apare în presă pe 16 septembrie 1952. Procesul a început pe 29 septembrie, condamnările fiind pronunţate pe 3 octombrie, la ora 9 seara. Printre cei acuzaţi, patru sunt condamnaţi la moarte – episcopul Eugen Bossilkov, părintele Kamen Vičev, părintele Pavel Džidžov şi părintele Iosafat Šiškov. După căderea Zidului Berlinului (noiembrie 1989) se va şti că au fost executaţi pe 11 noiembrie 1952, la ora 23.30, în închisoarea centrală din Sofia. Părintele Pavel a

---

[5] Cf. DI EUGENIO P., „Разкази за мъченичеството” [„Relatări despre martiriu”], în *Пасторални писма на блажения мъченик Евгений Босилков, никополски епископ*, [*Scrisori pastorale ale fericitului martir Eugen Bossilkov, episcop de Nicopole*], Episcopia Catolică de Nicopole, Plevna 2002.

[6] Cf. GALLAY P., *Il martirio di tre assunzionisti bulgari*.

murit la vârsta de doar 33 de ani. Trupurile celor patru preoţi nu au fost găsite, întrucât au fost înmormântate într-o groapă comună[7].

Drept exemplu i-am prezentat doar pe cei care au fost condamnaţi la moarte, însă există atâtea alte persoane – martiri necunoscuţi – care au fost acuzate, care au îndurat mari suferinţe fie în închisoare, fie în propria casă sau la locul de muncă. Trebuie să-i menţionăm aici pe episcopul de Sofia-Plovdiv, Mons. Ivan Romanov, şi pe părinţii capucini Fortunat Bakalski şi Flavian Mankin. Episcopul Romanov a fost condamnat la 12 ani de închisoare, ceea ce, pentru vârsta sa înaintată, însemna închisoare pe viaţă; şi, într-adevăr, a murit la nici două luni după proces, pe 8 ianuarie 1959, la Šumen. Torturat cu cruzime şi maltratat în primăria din Sekirovo, Părintele Flavian Mankin a fost ucis, împreună cu doi laici – Geno Burov şi Rafael Peev –, pe 21 octombrie 1944, fără un proces şi o condamnare, trupurile lor fiind aruncate în râul Strjama. În realitate, ultimii trei au fost primele victime al regimului ostil. Părintele Fortunat Bakalski a fost arestat pe 8 iulie 1952 şi, după un dur supliciu, a murit pe 31 iulie acelaşi an în închisoarea din Sofia, încă înainte de deschiderea procesului[8].

Cei acuzaţi şi arestaţi erau torturaţi, umiliţi în condiţii oribile, lipsiţi de somn şi hrană, terorizaţi, interogaţi continuu – erau depersonalizaţi. Probele prezentate erau în întregime inventate. Textele pe care erau obligaţi să le semneze, redactate în cel mai pur stil stalinist, imitau acelaşi stereotip. Personalitatea acuzaţilor a fost distrusă până acolo încât aceştia se recunoşteau vinovaţi şi cereau iertare. Apoi, cu o ultimă strălucire de curaj, retractau în faţa judecătorului, negând acuzaţiile. Şi când acuzatorul intervenea în timpul procesului pentru a-i pune în contradicţie cu falsele mărturii pe care erau obligaţi să le semneze, declarau că au fost bătuţi şi torturaţi cu picioarele şi mâinile legate. Au fost condamnaţi ca *spioni, conspiratori gata să pregătească un război imperialist împotriva Uniunii Sovietice, a Bulgariei şi a democraţiilor populare*.

Ura faţă de credinţă şi faţă de Biserica Catolică a stat la baza persecuţiei şi a falsului proces intentat. Toate aceste diverse procese, inspirate de Uniunea Sovietică, au avut drept obiectiv final distrugerea definitivă a credinţei creştine, care trebuia să fie înlocuită de dogma marxist-leninistă.

Lumea liberă nu s-a înşelat. Imediat, presa a afirmat că cei condamnaţi la moarte au fost martiri ai credinţei. Abia anunţat procesul, cotidianul

[7] Cf. Цветков Ж., *Разпятието. Съдебната разправа с дейци на Католическата Църква в България през 1952 г.* [*Răstignirea. Răfuiala judiciară cu liderii Bisericii Catolice din Bulgaria în 1952*], Academia de Ştiinţe a Bulgariei, Sofia 1994, 109.

[8] Cf. Йовчев Г., ed., *Нови мъченици за вярата от Софийско-Пловдивски диоцез* [*Noii martiri pentru credinţă din Dieceza de Sofia-Plovdiv*], Episcopia de Sofia-Plovdiv, Plovdiv 1999.

L'Osservatore Romano din 25 septembrie îi releva natura antireligioasă şi de persecuţie. Acest proces, comandat de Moscova şi pregătit cu mult timp înainte, mărturisirea despre ura feroce faţă de Biserica Catolică şi despre dorinţa comunistă de a o nimici[9].

Şi, într-adevăr, când în 1976 Mons. Agostino Casaroli a vizitat Bulgaria, a găsit o Biserică Catolică extenuată, sărăcită, lipsită de orice consideraţie socială, aproape dispreţuită. În micimea ei, totuşi era încă vie şi plină de demnitate senină. *„Reşedinţele episcopilor* – amintea Mons. Casaroli – *erau cu atât mai mizere, pentru a nu spune nedemne, încât nici nu se putea imagina"*. Acelaşi lucru se poate spune despre condiţiile de viaţă ale comunităţilor religioase masculine şi feminine. Această capacitate de rezistenţă era semnul unei superiorităţi spirituale nestinse şi nici suprimate de o vijelie înspăimântătoare, în special în anii cei mai duri ai socialismului stalinist şi poststalinist.

Acum, de la distanţă, putem afirma că vorbele dintr-o scrisoare din anii 1948-1949 ale episcopului Bossilkov – „u*rmele sângelui nostru vor deschide calea unui viitor splendid şi, chiar dacă nu-l vom vedea, alţii vor secera ceea ce noi am semănat cu suferinţă"* – s-au împlinit.

De-a lungul anilor de tăcere în care nimeni nu ştia dacă cei condamnaţi au fost executaţi, credincioşii bulgari şi catolicii din multe ţări i-au considerat întotdeauna pe episcopul Eugen Bossilkov şi pe cei trei părinţi asumpţionişti ca adevăraţi martiri. Sute de mărturii o confirmă.

De aceea, Papa Ioan Paul al II-lea l-a beatificat pe Mons. Bossilkov pe 15 martie 1998, fiind primul martir al comunismului din Europa ridicat la cinstea altarelor.

După câţiva ani, pe 26 mai 2002, acelaşi Ioan Paul al II-lea, la Plovdiv, îi declara fericiţi pe cei trei preoţi ucişi împreună cu episcopul Bossilkov: Kamen Vičev, Pavel Džidžov şi Iosafat Šiškov. Era cea mai frumoasă zi din viaţa episcopului bulgar Metodiu Stratiev, după cum afirmă cu hotărâre el însuşi, întrucât Stratiev şedea alături de cei trei confraţi ai săi în procesul-farsă din 1952. Îi cunoştea bine, lucrase cu ei, iar acum îi putea venera fericiţi: *„I-au executat, acuzându-i de a fi răufăcători, spioni, criminali, însă, după 50 de ani, întreaga Bulgarie, fără deosebire, îşi pleacă fruntea în faţa curajului eroic cu care au răspuns acelei ruşini* – declară Mons. Stratiev[10].

La 20 de ani de la căderea celui mai mare imperiu din istorie, cel sovietic, este necesar să se facă o examinare profundă a ceea ce s-a întâmplat, pentru a judeca istoric ceea ce realmente a fost ideologia social-comunistă.

---

[9] Cf. Gallay P., *Il martirio di tre assunzionisti bulgari*.

[10] Cf. Congregaţia pentru Evanghelizarea Popoarelor, „Martiriologio. Testimonianze sulla Chiesa in Bulgaria", în http://www.evangelizatio.org/portale/martirologio/testimonianze/bulgaria.html.

Soluția cere ca Europa să recunoască totalitarismul comunist drept parte integrantă şi teribilă a istoriei comune a Europei şi ca responsabilitatea pentru crimele lui să fie acceptată la nivel european, la fel cum de decenii se face pentru crimele nazismului şi ale fascismului. Costul uman total al comunismului în Rusia şi Europa, chiar dacă trebuie să fie încă aprofundat, este de aproape 100 de milioane de morți.

Într-adevăr, o persoană de cel puțin 30 de ani, crescută într-o țară occidentală, unde a frecventat şcolile ce au adoptat actualele cărți de istorie (cu puține excepții), riscă într-adevăr să nu cunoască ce a reprezentat comunismul în istoria europeană sau, şi mai rău, să primească o interpretare denaturată a ideologiei[11].

Este iritant, de exemplu, când atâtea persoane din Occident, dar şi din Estul Europei au şi astăzi încă stimă pentru comunism, purtând pe tricouri inscripția *CCCP* (URSS) sau simbolul politic *secera şi ciocanul*, însă nimeni nu poartă simbolul nazismului şi al fascismului – zvastica –, ştiind că este vorba de regimuri antiumane.

Din păcate, şi în ambientele anticomuniste este dificil de întâlnit percepția importanței persecuției religioase în opera de distrugere a societății estice. Se vorbeşte despre devastarea economică pe care a cauzat-o totalitarismul comunist, însă nu se obosesc în a înțelege *catastrofa antropologică* produsă prin persecuția religiei, făcând-o, de fapt, să dispară. Ideologia comunistă a lăsat răni profunde în persoanele care i-au supraviețuit, fie de natură morală, fie de natură materială[12].

Sistemele comuniste au naufragiat, întâi de toate, pentru falsul lor dogmatism economic. Însă se neglijează cu uşurință faptul că ele au naufragiat, mult mai adânc, din cauza disprețului drepturilor umane, din cauza supunerii moralei exigențelor sistemului şi ale promisiunilor de viitor. Adevărata catastrofă a ceea ce au lăsat după ele nu e de natură economică; ea constă în împietrirea sufletelor, în distrugerea conştiinței morale[13].

Această epocă de mari încercări, marcată de un imens martiriu, a trecut. Este o perioadă tristă a istoriei omenirii. Dar şi o perioadă glorioasă, care arată tuturor puterea învingătoare a împărăției lui Dumnezeu, care nu pierde niciodată bătălia, arată curajul şi eroismul atâtor martiri.

Martirii secolului al XX-lea sunt martori ai evangheliei. Evanghelia lor este mereu o alegere pentru viață, nu pentru moarte. Alegerile ordinare sunt făcute extraordinare de condițiile de expunere la risc a vieții. Mesajul acestor martiri este traducerea în termeni contemporani şi eficienți a fericirilor. Laici şi clerici, bărbați şi femei aparținând diverselor Biserici, spun

[11] Cf. Ratzinger J., *Europa. I suoi fondamenti oggi e domani*, 24.
[12] Cf. Bonvegna D., *Dimenticate le persecuzioni del comunismo alla religione*.
[13] Cf. Ratzinger J., *Europa. I suoi fondamenti oggi e domani*, 24.

că merită să se reziste răului cu alegeri zilnice de fidelitate faţă de evanghelie. De la aceşti mărturisitori ai credinţei primim o invitaţie urgentă la un mai mare curaj evanghelic, chiar şi dincolo de diversele apartenenţe confesionale. Invitaţia este de a nu trăi cu timiditate exerciţiul virtuţilor creştine[14].

Traducere
Petru Ciobanu

[14] Cf. GNAVI M., *Comunismo, nazismo, guerre etniche: nuovi tiranni contro Cristo*, Agenzia Fides, 2000.